

RADIKÁLIS TÁVLATOK A SZOCIOLÓGIÁBAN

Where it's at: Radical Perspectives in Sociology – Harper and Row Publishers, New York, Evanston and London, 1970

A könyv szerkesztői feltételezik, hogy tudjuk hol van a mai szociológia, vagy legalábbis hogyan kellene hozzá eljutni.

„Tudjuk, hogy hol van az amerikai szociológia, és hisszük, hogy valahol máshol kellene lennie” írják. Ezért adták ki ezt a könyvet, amely antológia, tükrözi a perspektívát, és valószínű, hogy a radikális szociológia definiálásának segítségével lesz. A könyv néhány rövid írásban meg is kísérli meghatározni a radikális szociológiát, de egységes definíciót nemigen ad. Rámutat a radikális szociológia, mint fogalom értelmére, és felteszi a kérdést, hogy tudományos szemszögből nézve beszélhetünk-e egyáltalán radikális szociológiáról? Egyesek szerint ez csak értelmetlen szókapcsolat, vagy szójáték egy bizonyos fokon. Mások szerint ez épp olyan, mintha „baptista szociológiáról” vagy „sztalinista szociológiáról” lenne szó – mert már eleve hozzáfűződik egy ideológiai előítélet, amely kizárja az objektív analízis lehetőségét. A cikkek zömét szociológusok írták, de politikusok és pszichológusok írásait is megtaláljuk. Ez teszi a könyvet népszerűvé és tudományossá is egyaránt. A szerzők nevéből (pl. Martin Luther King Jr.) az írások stílusából, tartalmából, és magáról a nyelvről amelyen íródott következtetni lehet arra, hogy javarészt négerék írták. A gettó nyelve és jellegzetes kifejezései lendületet adnak a cikkeknek, mert „élőnek” és frissnek hatnak a sok tudományos, adattal elhalmozott írások között.

A szerkesztők egy keretet adtak a könyvnek, amely így tankönyvként is használható. Különösen amerikai egyetemisták számára alkalmas, nemcsak a szociológia tanulásához, hanem más társadalomtudományokhoz is, mint pl. gyári szociológiához, faji és etnikai viszonyok tanáéhoz, amerikai társadalomtudományhoz.

Most még túl nehéz könyvet írni a radikális szociológiáról, maguk a szerzők is hangsúlyozzák ezt. A helyzet még nem érett meg rá, habár a radikalizmus mind jobban érezteti hatását. A radikális szellem növekedését az egyetemen belül a radikális klikkek elszaporodása szimbolizálja, kívülről pedig a mind több fiatal, aki hajlandó kipróbálni a radikálisan új életet.

A könyv három részre oszlik. Az első részben a cikkek az elemzés és leíró módszer területén mozognak – csak rámutatnak, megjelölik a társadalmi problémákat, a társadalom alaptulajdonságait, és a benne rejlő feszültségeket.

A második fejezet összetett problémákkal foglalkozik és azzal, hogyan lehetne orvosolni a társadalom bajait, a harmadik rész pedig Amerika és a „Harmadik Világ” kölcsönös viszonyáról szól.

I. A SZOCIOLÓGUS ELKÖTELEZETTSÉGE

Hat cikk található az I. részben. Mind hozzájárul a szociológiában megnyilvánuló radikális távlat meghatározásához. Wright Mills írásában (A szociológiai imagináció) elhatárolja a korunkban jelentkező egyéni bajokat a társadalmi struktúra kérdéseitől. Ez az elhatárolás kulcspont és döntő a radikális távlat megértésében. Ebben az értelemben Mills műve előjárója az I. részben található írásoknak.

Hoult munkájának (Ki készült fel az útközetre) központi kérdése a szociológus társadalmi szerepe, valamint az „erkölcsi semlegesség” jelentősége és értelme. Hoult szerint logikus és szükséges a szociológus beavatottsága és aktív részvétele a közéletben.

H. Etzkowitz kibővíti és tovább folytatja a vitát. Szerinte a szociológusnak aktív szerepet kell vállalnia az intézmények formálásában. A mai amerikai szociológiát sokan radikális tudományágnak tartják, azonban az utóbbi néhány évben sok szociológus kétségbe vonta e tudományág irányát.

Herbert Gans kritizálja kollégáit, hogy hosszú időn át elszigetelik magukat a társadalmi problémáktól, és csak az emberek viselkedését tanulmányozzák és magyarázzák. Olyan módszereket alkalmaznak, amelyek nem használhatók fel a társadalmi gyakorlatban. Rámutat arra, hogy a szociológusoknak könnyebb összegyűjteni, jellemezni a szegények és az alsó osztály viselkedését, minthogy megoldásokat javasoljanak a szegénység megszüntetésére.

Szerinte az eddig megjelent tudományos munkák még mindig kis lélegzetűek, inkább a kollégáknak íródtak, ahelyett hogy segítséget nyújtanának a sürgető szociális problémák megszüntetésében, rámutatnának a problémák megoldására.

A radikális szociológia a szociológus aktív társadalmi szerepe határozza meg. Thomas Hoult megfigyelése szerint a szociológus számára egyaránt szükséges és logikus, hogy érdekelt és beavatott legyen (legalább egy meghatározott szempontból) a jó társadalom kiépítésének problémájában.

A radikális szociológia a „szociális problémákra” irányul — ez azonban nem jelenti azt, hogy minden szociológia, amely ilyen problémákkal foglalkozik már önmagában radikális.

Egyes kérdések amelyek a radikális szociológia tárgyát képezik (ilyenek pl. az osztály, faj, generáció, igazgatás, szegénység, hatalommegosztás) már önmagukban fontosabbak minden másnál.

Azzal hogy a rendszert elemzi, a radikális szociológia a hatékony politika megfogalmazását tartalmazza.

A radikális szociológia úgy gyűjti össze a szociológiai problémák definícióját, hogy kérdéseket tesz fel a rendszer hibáiról és a szociális struktúrának a problémák kiküszöbölésében való szerepéről.

A radikális szociológia az elkötelezettség szociológiája. A szociológus tradicionális szerepe eddig a megfigyelés volt — akár passzív akár aktív. A radikális szociológia viszont megengedi a szociológusnak az aktív szerepet, pl. a tanulmányozott szervezet irányításában és szervezésében. Erről szól Etzkowitz Szociológushoz intézett kiáltvány-a, amelyben egyben néhány példát is ad az elkötelezett társadalomtudományról.

Coles pszichiáter a Mississipp-i Egyetemista békeszervezetet szerette volna tanulmányozni. A szétosztott kérdőívekre, és a feltett kérdésekre azonban senki sem válaszolt. Ekkor elhatározta hogy ottmarad a nyárra és felajánlotta a szolgálatait mint pszichiáter. Segített döntést hozni, részt vett az akciókban, és nemsokára kulcspozícióra került. Ez jó módszer volt arra, hogy beferkőzzön a szervezetbe, és hogy az egyetemisták bizalmát elnyerje. Már kérdés nélkül is felvételezhetett és jegyzetelt. Ezzel az aktív részvétellel többet tanult azon a nyáron, mint bármely más szociológus, aki csak külső megfigyelő és nem döntéshozó apparátus aktív résztvevője, mint Cole.

II. STRUKTURÁLIS PROBLÉMÁK AZ AMERIKAI TÁRSADALOMBAN

Az amerikai társadalomtudományban két iskola létezik, amelyek a hatalommegosztás problémájával foglalkoznak.

Wright Mills és tanítványai szerint a hatalom nem egységes, megteremti az elitet és kívül maradnak a többiek.

R. Dahl és követői viszont azon a véleményen vannak, hogy a hatalom diffúz, és községi szinten több befolyásoló központ is található.

A II. részben a cikkek a hatalomról szólnak.

Ki irányítja Amerikát — teszi fel a kérdést W. Mills Az amerikai társadalom struktúrája című írásában. I. Belle azt állítja, hogy a „testületi, korporált birodalmak” lassan dominálni fogják Amerika gazdasági életének nagy részét.

Howard A hatalom nélküli négerek-ben rámutat arra az igazságra, hogy a négerek nem húznak elég hasznot a politikában való részvételükből. A politikai rendszer a múltban nem látta el a négereket a szükséges hatalommal, amellyel kihasználhatták volna osztályrészüket és irányíthatták volna sorsukat. A cikk a néger hatalomra összpontosul, megfosztja minden érzelmtől, retorikától a Black Power-t és megpróbál analitikusan foglalkozni vele.

Több írás a munkalehetőségek megoszlásáról szól. A tudományos szintű cikkekből a következőket lehetne levonni: Minden társadalomnak — így Amerikának is szüksége van az emberek munkaerejére, akik valamilyen termelőmunkát végeznek, amiért jutalom jár. A munkahelyen betöltött állás primáris mód az emberek klasszifikációjában és azonos-sága megállapításában, különösen a technológiailag fejlett társadalmakban. A munka döntő helyen áll az emberek társadalmi helyzetének a megállapításában. A munka az egyén gazdasági és osztályhelyzetének, valamint életstílusának a meghatározója, eldöntője,

Az 1946-os amerikai kongresszus Foglalkoztatási Törvénye értelmében a kormány felelőssége és tevékenysége a gazdasági fejlődés és a munkanélküliség megszüntetése felé irányult. A jelen időben azonban kevés erőfeszítést tettek a munka és karrier módszereinek újrafogalmazása terén (ha csak azt nem lehet haladásnak minősíteni, hogy a munkanélküliség okozta szegényt az egyénről áthárították a társadalomra). A harmincas években, a gazdasági válság idején, Amerika lakosságának 1/4 része volt munka nélkül. A II. világháború után félmillió szénbányász munkája szünt meg — az emberek megmaradtak, úgy-szintén a déli négerek is, akiket áttelepítettek a farmokról a városi gettókba. David Wellman mutat rá a problémára, és a szomorú tényre, hogy ezek az emberek még ma sem alkalmazhatók a termelő folyamatban az automatizált gazdaságban. Az sem megoldás, hogy a négereket „átneveljük” és így megfelelővé tegyék őket a fehér középosztály számára. A néger fiatalok nem mennek bele ebbe a játékba.

M. Peck érveivel alátámasztja azokat a klasszikus szociológiai tanulmányokat amelyek rámutatnak a foglalkozások kasztokhöz hasonló struktúrájára az Egyesült, Államokban. Rámutat arra is, hogy az automatizáció és a nem megfelelő gazdasági fejlődés olyan irányba vezethet, amelyben megalakulhat a Marx által előrelátott „munkanélküliek hadserege”.

A szociológusokat az utóbbi időben megigézte az elidegenedés koncepciója, ami szoros összefüggésben van az állandó társadalmi változásokkal.

Erich Fromm analizálja a munka és a technológia elembertelenítő természetét, és latolgatja, hogyan lehetne legyőzni az ilyen valóságot. Fromm is foglalkozik a szociológus feladattal. Szerinte a foglalkozások kasztokhöz hasonló struktúrájára az Egyesült, Államokban beállt változásokat kell vizsgálnia, hanem olyan problémákat, amely az alapvető strukturális kérdésekkel foglalkozik (Pl. a munkától való elidegenülés vajon a kapitalista rendszer terméke-e, vagy az csak előbbi korszakokból örökölt negatívum; vagy pl. van-e feltörő néger proletariátus, amely követelni fogja a társadalom széleskörű átszervezését? Ez csak egy természetes következménye lehet annak a ténynek, hogy a négerek harciasabbak lettek, és sok embert gazdaságilag tönkretettek, vagy elvették tőlük (főleg a fehérektől) a politikai hatalmat. Így az osztályöntudat és a faji önérzet gyakorlatilag és elméletileg is releváns lett.)

Az ilyen és hasonló kérdések központi helyet foglalnak el a munkalehetőségek megoszlásának megváltoztatásában, és egy messzemenő kérdéskomplexust alkotnak.

III. AMERIKA ÉS A HARMADIK VILÁG

Akadnak talán olyanok is, akik tudatlanságból azt állítják, hogy Amerikát, a fejlett kapitalista társadalmat, a Nyugatot definiálni lehet anélkül is, hogy a világ többi részét figyelembe vennénk. Azt azonban senki sem vonja kétségbe, hogy a világot nem lehet értelmesen kivizsgálni, ha Amerika szerepét figyelmen kívül hagyjuk.

R. L. Heilbune szerint „Amerika kritikus szerepet játszik a világban, különösen ma”.

A gazdasági imperializmus jellemző Amerikára a „Harmadik Világgal” való viszonyában. (A kolonializmus kora már a múlttá, de gazdasági és politikai eszközei még ma is működnek nemzetközi viszonylatokban is.)

A radikális szociológiának fel kell készülnie arra, hogy foglalkozzon Amerika és a Harmadik Világ viszonyával. Ez azt jelenti, hogy a szociológiának szembe kell néznie a „szellemi belenyugvással” és a gazdasági krízisekkel, amely annyira jellemzi a mai viszonyokat. Az erőmegosztást, a jólétet és a szegénységet (amit a könyv az első fejezetben tárgyal) a nemzetközi viszonyokban is ki kell vizsgálni. Deuts szerint az ilyen analízis megköveteli a nemzeti és nemzetközi rendszerek összekapcsolását.

Ha a radikális szociológia releváns akar lenni, felül kell emelkednie Amerika sajátos jellegzetességein és foglalkoznia kell, valamint meg is kell magyaráznia a világ nagyobb részét, amely szegény, nem keresztény és nem kapitalista.